

**IMPACTUL REGULAMENTULUI (UE) 2016/1103 ASUPRA
NORMELOR CONFLICTUALE ROMÂNEȘTI PRIVIND REGIMUL
MATRIMONIAL**

**THE IMPACT OF THE REGULATION (EU) 2016/1103 ON
THE ROMANIAN CHOICE-OF-LAW RULES ON MATRIMONIAL
REGIME**

COSMIN DARIESCU¹

Rezumat: Normele conflictuale cuprinse în Regulamentul (UE) 2016/1103 se deosebesc de cele prevăzute în Codul civil român (2011) în opt privințe: în domeniul legii aplicabile locuinței familiale, în privința legii pe care soții o pot desemna spre a le governa regimul matrimonial, în ce privește legea aplicabilă condițiilor de formă, respectiv a condițiilor de fond ale acordului de desemnare a legii aplicabile, în privința legii aplicabile formei convenției matrimoniale, în determinarea legii aplicabile regimului matrimonial al soților în lipsa desemnării unei legi de către soți, în materia sferei de reglementare a legii aplicabile regimului matrimonial și în domeniul legii aplicabile opozabilității și publicității regimului matrimonial. Există temeiuri atât pentru includerea de către legiuitorul român a normelor conflictuale din regulamentul în Codul civil, cât și pentru păstrarea normelor conflictuale originale ale Codului civil în materia regimului matrimonial.

Cuvinte-cheie: norme conflictuale; regim matrimonial; Regulament (UE) 2016/1103; Codul civil român.

Abstract: The choice-of-law rules of Regulation (EU) 2016/1103 differ from those provided in the Romanian Civil Code (2011) in eight respects: the law applicable to the family residence, the law chosen by the spouses to govern their matrimonial regime, the law that governs the formal requirements as well as the merits of the agreement on the law applicable to the matrimonial regime, the law that governs the form of the matrimonial agreement, the law that governs the matrimonial regime in default of a chosen law, the domain of the law that governs the matrimonial regime and, finally, the law that governs the opposability and the publicity of the matrimonial regime. There are reasons both for compelling the Romanian legislator

¹ Conferențiar universitar dr. la Facultatea de Drept a Universității ”Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

to copy the choice-of-law rules of the regulation into the code and for maintaining the original choice-of-law rules of the Civil Code on the matrimonial regime.

Keywords: choice-of-law rules; matrimonial regime; Regulation (EU) 2016/1103; Romanian Civil Code.

Introducere

Prin Decizia (UE) 2016/954 a Consiliului², începând cu data de 9 iunie 2016 (Art. 2), s-a instituit o cooperare consolidată între optsprezece state-membre ale Uniunii Europene în materia competenței, legii aplicabile, recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești privind regimurile patrimoniale ale cuplurilor internaționale, incluzând atât regimurile matrimoniale cât și efectele patrimoniale ale parteneriatelor înregistrate (Art. 1). Cu alte cuvinte, în relațiile dintre Republica Austria, Regatul Belgiei, Republica Bulgaria, Republica Cehă, Republica Cipru, Republica Croația, Republica Elenă, Republica Finlanda, Republica Franceză, Republica Federală Germania, Republica Italiană, Marele Ducat al Luxemburgului, Malta, Republica Portugheză, Republica Slovenia, Regatul Spaniei, Regatul Suediei și Regatul Țărilor de Jos, raporturile juridice cu element de extraneitate privind efectele patrimoniale ale căsătoriilor și ale parteneriatelor civile vor fi reglementate de prevederile Regulamentului (UE) 2016/1103 al Consiliului, din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia regimurilor matrimoniale³, respectiv de dispozițiile Regulamentului (UE) 2016/1104 al Consiliului, din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia efectelor patrimoniale ale parteneriatelor înregistrate⁴. Estonia⁵ dorește să se alăture și ea cooperării extinse în aceste domenii, după adoptarea celor două regulamente.

² Publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L159/16 din 16 iunie 2016 și disponibilă la următoarea adresă web: <https://publications.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/287d1968-3386-11e6-969e-01aa75ed71a1/language-ro> (accesată pe 15 martie 2017).

³ Publicat în J.O. L 183 din 08.07.2016 și disponibil la următoarea adresă web: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R1103&from=RO>, accesată pe 17 octombrie 2017.

⁴ Publicat în J.O. L 183 din 08.07.2016 și disponibil la următoarea adresă web: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R1104&from=RO>, accesată pe 17 octombrie 2017.

România nu participă la cooperarea extinsă deoarece, așa cum se deduce din art. 1 al Deciziei (UE) 2016/954 a Consiliului, aplicarea Regulamentului (UE) 2016/1103 trebuie acompaniată și de aplicarea Regulamentului (UE) 2016/1104. Or, dreptul românesc nu cunoaște instituția parteneriatului înregistrat (adică regimul de viață în comun între două persoane, prevăzut de lege, a cărui înregistrare este obligatorie în temeiul respectivei legi și care îndeplinește formalitățile prevăzute de aceasta). Mai mult, art. 277 alin. (3) Cod civil⁶ interzice (cel puțin deocamdată, în condițiile contestării constituționalității sale⁷) recunoașterea unor parteneriate civile încheiate în străinătate.

În aceste condiții, pentru determinarea legii aplicabile regimului matrimonial al cuplurilor căsătorite, alcătuite din cetățeni ai statelor membre ai U. E. participante la cooperarea extinsă, autoritățile românești vor neglija normele conflictuale prevăzute în Capitolul al III-lea al Regulamentului (UE) 2016/1103 (aplicabile, conform art. 69 alin. 3 al regulamentulului în cazul căsătoriilor care, fie au fost încheiate după 29 ianuarie 2019, sau în care soții au desemnat legea aplicabilă regimului matrimonial după data menționată) și vor aplica, întotdeauna, fără vreo distincție, normele conflictuale cuprinse în articolele 2589 alin. 3 și 2590-2595 C. civil român. Vor fi înșelate așteptările legitime ale soților prin aplicarea unor norme conflictuale diferite de cele prevăzute în Regulamentul (UE) 2016/1103? Răspunsul depinde de

⁵ Conform comunicatului de presă din 23 iunie 2016, International divorces: new rules on whose courts settle property disputes, disponibil la <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20160622IPR33203/international-divorces-new-rules-on-whose-courts-settle-property-disputes> (accesat pe 15 martie 2017).

⁶ Legea nr. 287/17 iulie 2009 privind Codul civil a fost publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.511/24 iulie 2009. A fost rectificată în două rânduri în iunie și iulie 2011 și a fost republicată în Monitorul Oficial nr.505/15 iulie 2011, ca urmare a modificărilor introduse prin Legea nr. 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil. Și republicarea a fost rectificată în Monitorul Oficial nr. 246/29 aprilie 2013.

⁷ A se vedea Dosarul nr. 78D/2016, unde Curtea Constituțională a României a formulat, pe 29 noiembrie 2016, o întrebare preliminară către Curtea de Justiție a Uniunii Europene, privind calificarea conceptului de "soți" în contextul exercitării dreptului la liberă circulație al cetățenilor europeni, implicați în cupluri homosexuale, conform știrii disponibile la următoarea adresă web: <https://rodiagnusdei.wordpress.com/2016/11/29/curtea-constitucionala-a-decis-va-consulta-curtea-de-justitie-a-uniunii-europene-cjue-asupra-interpretarii-termenului-soti/> (accesată pe 15 martie 2017). Pe 30 martie 2017, Curtea Constituțională a României a amânat discutarea sesizării pentru 27 iunie a.c., conform Agerpres: <http://www.agerpres.ro/justitie/2017/03/30/ccr-discuta-sesizarea-privind-nerecunoasterea-casatoriilor-dintre-persoane-de-aceiasi-sex-10-35-36> (accesată pe 30 martie 2017).

diferențele existente între normele conflictuale ale regulamentului menționat și cele din Codul civil românesc.

Cele opt diferențe dintre normele conflictuale din regulament și cele din Codul civil

Studiind normele conflictuale din Capitolul al III-lea ale regulamentului și comparându-le cu normele conflictuale românești (articolele 2589 alin. 3 și 2590-2595 C. civil), cititorul va observa existența atât a unor izbitoare asemănări în domeniul soluțiilor de principiu ale conflictelor de legi în materia regimului matrimonial dar și a unor însemnate deosebiri. Asemănările se datorează, fără îndoială, faptului că redactorii Cărții a VII-a a Codului civil român (Legea nr. 287/2009) s-au inspirat din *Cartea verde privind conflictele de legi în materia regimului matrimonial, incluzând chestiunea competenței și a recunoașterii reciproce - COM (2006) 400 final*⁸ și din răspunsurile date de statele-membre, întrebărilor din acest document. În orice caz, redactorii români doar au intuit unele soluții conflictuale, deoarece Proiectul actualului Regulament (UE) 2016/1103 a fost definitivat de Comisie pe 16 martie 2011 - sub numele de COM (2011)126 final⁹, deci la un an, șapte luni și douăzeci de zile de la publicarea Codului civil în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009. Menționăm că nici *Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011 nu aduce modificări normelor conflictuale din Codul civil. În paginile următoare ne vom concentra mai ales asupra deosebirilor existente între normele conflictuale ale regulamentului și normele conflictuale relevante ale Codului civil român.

Prima mare deosebire între cele două seturi de norme conflictuale apare între prevederile art. 21 al regulamentului ("Unitatea legii aplicabile") și art. 2589 alin. 3 C. civil ("Legea aplicabilă efectelor generale ale căsătoriei"). Conform articolului menționat din regulament, legea aplicabilă regimului matrimonial potrivit articolelor 22 ("Alegerea legii aplicabile") sau 26 ("Legea aplicabilă în absența alegerii acesteia de către părți") se va aplica tuturor bunurilor care se încadrează în respectivul regim, indiferent

⁸ Disponibilă la următoarea adresa web: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006DC0400&from=EN> (accesat pe 16 martie 2017).

⁹ Disponibil la următoarea adresă web: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0126:FIN:en:PDF> (accesat pe 16 martie 2017).

unde sunt situate bunurile. Prin urmare, regulamentul renunță la scindarea tradițională (depeçage) în materia legii aplicabile bunurilor soților (mobilele fiind guvernate de legea aleasă de soți, imobilele de legea situării lor), supunând atât mobilele cât și imobilele aceleiași legi determinate de normele conflictuale din articolele 22 sau 26. Din contra, Codul civil român menține scindarea tradițională în materia legii aplicabile bunurilor soților, supunând cel mai important imobil al soților (locuința familiei) și regimul juridic al actelor asupra acestei locuințe, legii locului unde acest imobil este situat (art. 2589 alin. 3 C. civil). Restul bunurilor soților, fie mobile sau imobile vor fi cârmuite, potrivit art. 2593 C. civil românesc ("Determinarea domeniului legii aplicabile regimului matrimonial"), de legile indicate în articolele 2590 ("Legea aplicabilă regimului matrimonial") sau 2592 ("Determinarea obiectivă a legii aplicabile regimului matrimonial"). Așadar, prin aplicarea art. 2589 alin. 3 C. civil, locuința familială a soților cetățeni ai unor state-membre participante la cooperarea extinsă în materia regimului matrimonial poate fi supusă unei legi neprevăzute de aceștia, în condițiile regulamentului (spre exemplu, în situația în care soții aleg ca lege aplicabilă regimului matrimonial, legea națională a unuia dintre ei, conform art. 22 al regulamentului, locuința familială va fi guvernată, potrivit reglementării românești de legea statului pe teritoriul căruia este situat imobilul).

Normele conflictuale privind cârmuirea regimului matrimonial al soților de legea aleasă de aceștia nu sunt nici ele identice! Comparând art. 22 din regulament cu art. 2590 C. civil, se observă că, în dreptul internațional privat românesc, se utilizează pe lângă punctele de legătură ale *reședinței obișnuite a unuia dintre soți la data alegerii și cetățenia oricărui dintre soți la data alegerii*, un punct de legătură în plus față de reglementarea europeană (este vorba de "prima reședință obișnuită comună după încheierea căsătoriei", prevăzut de lit. c a art. 2590 C. civil). Acest punct de legătură nu este determinat de momentul alegerii legii aplicabile regimului matrimonial ci doar de momentul celebrării căsătoriei. Prin urmare, acest punct de legătură nu este legat în mod necesar de actualitate. El poate fi legat la fel de bine de viitorul cuplului dar și de trecutul său. Punctul de legătură al reședinței obișnuite a soților (sau a viitorilor soți) utilizat în art. 22 alin. (1) lit. (a) al Regulamentul 2016/1103 are întotdeauna caracter actual la momentul alegerii legii aplicabile, fiind considerat de doctrina românească

mult mai ușor de stabilit și de dovedit¹⁰. Cu alte cuvinte, potrivit dreptului internațional privat românesc, viitorii soți, cetățeni ai statelor membre ale U. E. participante la cooperarea extinsă, pot să desemneze, înainte de căsătorie, ca lege aplicabilă regimului lor matrimonial legea statului pe teritoriul căruia își vor stabili reședința obișnuită comună după celebrarea mariajului. Această alegere anticipată nu le este permisă de prevederile art. 22 al regulamentului, decât în măsura în care unul dintre ei își are deja reședința obișnuită acolo.

Diferențe fundamentale există în reglementarea legii ce guvernează condițiile de formă ale acordului de alegere a legii aplicabile regimului matrimonial. Atât art. 23 al regulamentului ("Condițiile de formă ale acordului privind alegerea legii aplicabile") cât și art. 2591 Cod civil ("Convenția de alegere a legii aplicabile regimului matrimonial") sunt de acord asupra formei scrise, datate și semnate de către soți¹¹. În vreme ce regulamentul precizează că sunt asimilate înscrisului semnat și datat de către soți și orice comunicare electronică care permite consemnarea durabilă a acordului, Codul civil românesc se referă doar la posibilitatea ca acest acord să rezulte neîndoielnic din clauzele convenției matrimoniale. Legea ce guvernează condițiile de formă ale acordului de desemnare a legii aplicabile va fi determinată potrivit art. 23 al regulamentului în funcție de reședința obișnuită: comună a soților (sau viitorilor soți) - aliniatul (2), a oricăruia dintre ei (atunci când soții își au reședința obișnuită, fiecare, pe teritoriul altui stat-membru) - aliniatul (3), sau a aceluși soț care și-a stabilit centrul vital al vieții sale sociale, economice și politice pe teritoriul unui stat membru-aliniatul (4). Câteva observații sunt necesare asupra acestei norme conflictuale: se remarcă utilizarea în cascadă a punctelor de legătură, conceptul de reședință obișnuită comună a soților se referă doar la unicitatea statului-membru pe teritoriul căruia ambii soți își au reședința obișnuită și nu la unicitatea adresei de reședință, iar conceptul de "stat-membru" trebuie înțeles în sensul de "stat participant la cooperarea extinsă" și nu în sensul de "stat membru al Uniunii Europene". Codul civil român, în art. 2591 alin. (2),

¹⁰ C.-M. Crăciunescu, *Familia* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat "Traian Ionașcu", M. Uliescu (coordonator), *Noul Cod Civil: studii și comentarii, Vol. al IV-lea: Cartea a VI-a, Prescripția extinctivă, Cartea a VII-a, Dispoziții de drept internațional privat (art. 2500-2664)*, Editura Universul Juridic, București, 2016, p.329

¹¹ C.-M. Crăciunescu, *op.cit.*, pp.329-330.

supune condițiile de formă ale acordului fie legii aplicabile regimului matrimonial, fie legii locului încheierii acordului. Dacă legea română este aplicabilă, într-una din cele două ipostaze amintite, acordul de desemnare a legii aplicabile regimului matrimonial trebuie să respecte formalitățile necesare validității unei convenții matrimoniale (forma autentică notarială prevăzută de articolele 291 și 330 C. civil), ocrotindu-se, astfel, ordinea publică de drept internațional privat românesc¹². Așadar, legea reședinței obișnuite a soților, sau a unuia dintre ei, va governa condițiile de formă ale acordului de alegere doar în măsura în care ea este și legea aplicabilă regimului matrimonial sau legea locului încheierii acordului. Remarcăm că cele două puncte de legătură utilizate de norma conflictuală românească nu sunt organizate în cascadă (adică nu sunt în relație de subsidiaritate).

Deosebiri există și în materia legii ce guvernează condițiile de fond ale acordului de desemnare a legii aplicabile regimului matrimonial, chiar dacă aceste diferențe nu sunt ușor de sesizat. Atât articolul 24 al regulamentului ("Consimțământul și condițiile de fond") cât și art. 2593 ("Domeniul legii aplicabile regimului matrimonial") alin. (1) lit. (a) C. civil supun condițiile de validitate ale acordului de alegere, cu excepția capacității soților, legii alese de soți, dacă acordul ar fi valid. Deoarece așa cum am arătat mai sus, există diferențe între art. 22 din regulament și art. 2590 Cod civil, pot exista diferențe și în privința legii ce guvernează condițiile de fond ale acordului de alegere. Potrivit dreptului internațional privat românesc, va fi valid acordul de alegere ce respectă condițiile de fond ale legii statului în care doi viitori soți, cetățeni ai statelor participante la cooperare extinsă își vor stabili după căsătorie prima reședință obișnuită comună, în vreme ce potrivit regulamentului acordul va fi nul. Deși textul art. 24 alin. (1) nu menționează expres excluderea capacității soților de sub imperiul legii aplicabile regimului matrimonial, așa cum face art. 2593 alin. (1) lit. (a) C. civil, acest lucru se deduce coroborând art. 24 cu art. 1 ("Domeniu de aplicare") alin. (2) lit. (a). Spre deosebire de reglementarea românească, art. 24 alin. (2) al regulamentului, supune existența consimțământului unuia dintre soți (deci toate chestiunile legate de viciile de consimțământ), legii statului pe teritoriul căruia soțul își are reședința obișnuită la momentul sesizării instanței. Această legătură suplimentară are un caracter de necesitate, activându-se doar în situația în care împrejurările cauzei reiese

¹² C.-M. Crăciunescu, *op.cit.*, p.330.

faptul că nu este rezonabil să se stabilească efectele juridice ale comportamentului soțului conform legii alese pentru reglementarea regimului matrimonial.

Normele conflictuale sunt diferite și în materia formei convenției matrimoniale. Astfel, conform art. 2594 C. civil ("Legea aplicabilă condițiilor de formă ale convenției matrimoniale"), condițiile de formă cerute pentru încheierea convenției matrimoniale sunt cele prevăzute de legea aplicabilă regimului matrimonial sau cele prevăzute de legea locului unde se încheie convenția. Observăm că legiuitorul român a ales aceeași soluție conflictuală ca în cazul validității formale a acordului de desemnare a legii aplicabile. Menționăm, totodată, că o regulă conflictuală identică era înscrisă în art. 20 alin. (1) al Proiectului de regulament COM (2011)126 final. Regulamentul (UE) 2016/1103 propune în art. 25 ("Condițiile de formă ale convenției matrimoniale") o normă conflictuală mult mai complexă. Astfel, conform alin. (1), convenția matrimonială trebuie să îmbrace forma unui înscris semnat și datat de către soți (incluzând, aici, comunicațiile electronice ce permit consemnarea durabilă a acordului de voință). Alin. (2) impune convenției matrimoniale să respecte condițiile suplimentare de formă impuse de legea reședinței obișnuite comune a soților, a oricăruia dintre ei (atunci când soții își au reședința obișnuită, fiecare, pe teritoriul altui stat-membru), sau a celui soț care și-a stabilit centrul vital al vieții sale sociale, economice și politice pe teritoriul unui stat membru. Alin. (3) supune convenția matrimonială și condițiilor suplimentare de formă solicitate de legea aplicabilă regimului matrimonial. Redactorii regulamentului nu ne lămuresc care este raportul dintre alin. (2) și alin. (3) al art. 25. Nu este clar dacă legea aplicabilă regimului matrimonial este subsidiară legii reședinței obișnuite în reglementarea condițiilor de formă ale convenției matrimoniale sau dacă ambele se aplică cumulativ, în situația în care legea aplicabilă regimului matrimonial este legea națională a unuia dintre soți. În opinia mea, cred că cele două legi se aplică cumulativ (în sensul respectării legii care impune formalitățile cele mai numeroase și mai stricte), ceea ce atrage complicații practice, impunând convenției matrimoniale o formă greoaie.

Divergențe mari există și în materia legii aplicabile regimului matrimonial al soților în lipsa desemnării unei legi de către soți. Astfel, art. 26 al regulamentului ("Legea aplicabilă în absența alegerii acesteia de către părti") precizează că regimul matrimonial al soților, va fi guvernat, în lipsa

unei alegeri exprese efectuate de soți, de legea statului primei reședințe obișnuite comune a soților după încheierea căsătoriei, sau, în lipsă, de legea cetățeniei comune a soților în momentul încheierii căsătoriei, sau în lipsă, de legea statului cu care soții au împreună cea mai strânsă legătură revelată de ansamblul circumstanțelor cauzei (alin. 1). Remarcăm organizarea în cascadă a celor trei legături. Aliniatul (2) prevede că în situația în care soții au mai multe cetățenii comune la momentul încheierii căsătoriei, regimul lor matrimonial va fi guvernat, în lipsa alegerii, fie de legea statului primei reședințe obișnuite comune, fie în lipsă de legea statului cu care soții au în comun cele mai strânse legături. Aliniatul (3) introduce o normă conflictuală inovatoare care nu se regăsește nici în proiectul de regulament COM (2011)126 final. Astfel, autoritatea competentă poate supune regimul matrimonial, la cererea oricărui dintre soți, nu legii statului primei reședințe obișnuite comune a soților după încheierea căsătoriei, ci legii statului pe teritoriul căruia soții și-au avut ultima reședință obișnuită comună cel mai mult timp, lege pe care soții au avut-o în vedere atunci când și-au planificat sau stabilit relațiile patrimoniale. Această lege se va aplica de la încheierea căsătoriei, dacă ambii soți consimt. Dacă nu, legea reședinței obișnuite comune cele mai îndelungate se va aplica din momentul stabilirii reședinței în statul respectiv. Această lege excepțională nu poate afecta protecția drepturilor terților conferită de legea primei reședințe obișnuite comune de după căsătorie. De asemenea, dacă soții, înainte de mutarea lor, pe teritoriul statului celei mai îndelungate reședințe obișnuite comune au încheiat convenție matrimonială, legea excepțională nu se mai poate aplica regimului matrimonial, acesta fiind guvernat de legea convenției. Codul civil românesc reglementează determinarea obiectivă a legii aplicabile regimului matrimonial prin norma conflictuală din art. 2592. Dacă soții nu au ales legea aplicabilă regimului lor matrimonial, acesta este supus legii aplicabile efectelor generale ale căsătoriei (reglementată în art. 2589 C. civil). Cu alte cuvinte, în lipsa desemnării de către soți a unei legi, regimul lor matrimonial va fi supus legii reședinței obișnuite comune a soților, în lipsa reședinței obișnuite comune, legii cetățeniei comune a soților, iar, în lipsa acesteia, legii statului unde s-a celebrat căsătoria. Deși se folosește scara lui Kegel, soluțiile conflictuale ale art. 2592 coroborat cu art. 2589 C. civil, se deosebesc de cele propuse prin art. 26 al regulamentului sub aspecte ce vor fi explicate în cele ce urmează. În primul rând, reședința obișnuită comună nu

trebuie să aibă calitatea de cea dintâi de după căsătorie, legea ei aplicându-se regimului matrimonial ca regulă generală și nu în mod excepțional cum prevede regulamentul în art. 26 alin. (3). În al doilea rând, norma conflictuală românească utilizează punctul de legătură al locului celebrării căsătoriei. Deși potrivit art. 2589 alin. (3) C. civil românesc, locuința familială și actele juridice referitoare la ea vor fi supuse lui *lex rei sitae*, această lege va coincide cu legea reședinței obișnuite comune și actuale a soților. În cazurile în care soții nu au reședință obișnuită comună, nu se mai pune problema existenței unei locuințe familiale, deci norma conflictuală excepțională din art. 2589 alin. (3) C. civil este inaplicabilă¹³. În al treilea rând, doctrina românească subliniază faptul că reglementarea europeană, spre deosebire de cea românească, oferă soluții pentru situația în care soții au mai multe cetățenii comune în momentul încheierii căsătoriei, precum și posibilitatea autorității competente să supună regimul matrimonial, la cererea expresă a unui soț, altei legi decât celei prevăzute în art. 26 alin. (1)¹⁴, alături de reguli privind aplicarea în timp a legii astfel stabilite¹⁵.

În privința domeniului de reglementare al legii ce guvernează regimul matrimonial, diferența majoră între dispozițiile art. 27 din regulament și art. 2593 C. civil constă în scindarea pe care Codul civil român o realizează între împărțeala bunurilor comune ale soților (supusă legii aplicabile regimului matrimonial - potrivit alin. 1 lit. f al articolului menționat mai sus) și formarea loturilor și atribuirea acestora (supuse legii locului unde sunt situate bunurile comune de împărțit – conform alin. 2 al aceluiași articol). Așadar, potrivit regulamentului, formarea și atribuirea loturilor se va face conform legii aplicabile regimului matrimonial, în vreme ce conform Codului civil român, aceeași operațiune se va face potrivit legii locului unde se află bunurile. Aparent, textul art. 27 al regulamentului este mult diferit de prevederile art. 2593 C. civil. La o analiză atentă, se constată, însă, că toate prevederile acestui articol, cu excepția celor de la litera b) sunt incluse în dispoziția alin. (1) al art. 2593 C. civil. Spre exemplu, literele a), c) și d) ale art. 27 sunt incluse în litera e) a alin. (1) al art. 2593, în vreme ce literele e), f) și g) ale art. 27 le corespund literele f), d), respectiv b) ale alin. (1) al art. 2593. Litera b) a art. 27 al regulamentului supune legii ce

¹³ C.-M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 332.

¹⁴ Înlăturarea aceasta excepțională a legii aplicabile regimului matrimonial este interzisă expres, în dreptul internațional privat românesc, de prevederile art. 2565 alin. (2) C. civil.

¹⁵ C.-M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 332.

cârmuiește regimul matrimonial și transferul bunurilor soților dintr-o categorie într-alta. Considerăm că și acest transfer poate fi inclus, din perspectivă românească, în lit. e) a alin. (1) al art. 2593 C. civil care supune ”conținutul patrimoniului fiecăruia dintre soți, drepturile soților asupra bunurilor...” legii aplicabile regimului matrimonial. Categoriile de bunuri și transferul bunurilor dintr-o categorie într-alta formează esența componenței patrimoniului fiecăruia dintre soți. Din perspectiva alin. (1) al art. 2593 C. civil, prevederile grupate sub trei litere: a), c) și d) nu-și găsesc corespondent în prevederile art. 27 al regulamentului¹⁶. Însă, prevederile de la literele a) și d) se regăsesc în alin. (1) al art. 24 (”Consimțământul și condițiile de fond”), respectiv în art. 22 (”Alegerea legii aplicabile”) din regulament. Limitele alegerii regimului matrimonial, prevăzute la lit. c) a alin. (1) al art. 2593 C. civil are legătura mai degrabă cu clasificarea în diferite categorii a bunurilor aflate în proprietatea fiecărui soț sau a ambilor, în timpul și după căsătorie, clasificare menționată la lit. a) a art. 27 al regulamentului.

Deosebiri fundamentale există între prevederile Regulamentului (UE) 2016/1103 și cele ale Codului civil român în materia legii aplicabile opozabilității și publicității regimului matrimonial. Astfel, potrivit art. 28 al regulamentului (”Opozabilitatea față de terți”), opozabilitatea regimului matrimonial este guvernată fie de legea statului ce se aplică tranzacției dintre terț și soț, fie de legea statului unde se află bunurile imobile sau supuse înregistrării (alin. 3). Legea aplicabilă regimului matrimonial va cârmui opozabilitatea regimului matrimonial față de un terț doar în situația în care acesta a cunoscut-o sau ar fi trebuit să o cunoască, dacă ar fi acționat cu toată diligență –alin. (1) al art. 28 al regulamentului. Se prezumă că terțul cunoaște legea aplicabilă regimului matrimonial dacă aceasta coincide cu legea aplicabilă tranzacției dintre soț (soți) și terț, cu legea statului unde atât soțul contractant cât și terțul își au reședința obișnuită, sau cu legea statului unde este situat imobilul. Se prezumă de asemenea, că terțul cunoaște legea aplicabilă regimului matrimonial dacă oricare dintre soți a îndeplinit cerințele de publicitate sau de înregistrare a regimurilor matrimoniale prevăzute fie de legea statului a cărui lege se aplică tranzacției dintre soț și terț, fie de legea statului reședinței obișnuite atât a terțului cât și a soțului contractant, fie de legea statului unde este situat imobilul (alin. 2 al art. 28 al regulamentului). Art. 2595 C. civil prevede în aliniatul (1), regula conform

¹⁶ C.-M. Crăciunescu, *op.cit.*, p.334.

căreia publicitatea și opozabilitatea regimului matrimonial sunt guvernate de legea aplicabilă regimului matrimonial. În alin. (2), se introduce o excepție de la această regulă. Astfel, dacă soțul contractant și terțul își au reședința obișnuită pe teritoriul aceluiași stat, publicitatea și opozabilitatea vor fi guvernate de legea acestui stat și nu de legea aplicabilă regimului matrimonial. Totuși, legea statului reședinței obișnuite a soțului contractant și a terțului va ceda rolul conducător legii aplicabile regimului matrimonial, dacă una din următoarele trei condiții este îndeplinită: s-au respectat condițiile de publicitate și de înregistrare impuse de legea aplicabilă regimului matrimonial sau la data nașterii raportului juridic, terțul cunoștea legea aplicabilă regimului matrimonial sau a ignorat-o din culpa sa sau au fost respectate condițiile de publicitate imobiliară ale statului unde se află bunul imobil. Așadar, în temeiul regulamentului, opozabilitatea și publicitatea regimului matrimonial sunt cărmuite doar în mod excepțional de legea regimului matrimonial, în vreme ce, în condițiile Codului civil român, aceste materii sunt de regulă guvernate de legea aplicabilă regimului matrimonial.

Din cele de mai sus, se observă că între normele conflictuale ale Regulamentului (UE) 2016/1103 și normele conflictuale în materia regimului matrimonial din Codul civil român există opt deosebiri fundamentale: în domeniul legii aplicabile locuinței familiale, în privința legii pe care soții o pot desemna spre a le governa regimul matrimonial, în ce privește legea aplicabilă condițiilor de formă, respectiv a condițiilor de fond ale acordului de desemnare a legii aplicabile, în privința legii aplicabile formei convenției matrimoniale, în determinarea legii aplicabile regimului matrimonial al soților în lipsa desemnării unei legi de către soți, în materia sferei de reglementare a legii aplicabile regimului matrimonial și în domeniul legii aplicabile opozabilității și publicității regimului matrimonial.

Reformă sau status quo?

Legiuitorul român a croit Codul civil (Legea nr. 287/2009) utilizând legislația Uniunii Europene ca pe un far călăuzitor. Astfel, art. 1065 C. civil prevede aplicarea prioritara a normelor dreptului Uniunii Europene față de normele conflictuale ale codului, iar articolele 2612, 2640 și 2641 C. civil fac trimitere expresă la reglementările dreptului Uniunii Europene în materia determinării legii aplicabile obligației de întreținere, obligațiilor contractuale, respectiv extracontractuale. Mai mult, așa cum am arătat în

debutul prezentei lucrări, redactarea normelor conflictuale privind regimul matrimonial a avut în vedere răspunsurile date de statele membre ale Uniunii Europene *Cărții verzi privind conflictele de legi în materia regimului matrimonial, incluzând chestiunea competenței și a recunoașterii reciproce - COM (2006) 400*. În aceste condiții, pentru menținerea orientării inovatoare și deschiderii europene a Codului civil românesc, legiuitorul va trebui să înlocuiască actualele norme conflictuale în materia regimului matrimonial cu norme conflictuale copiate după articolele 20-28 ale regulamentului (UE) 2016/1103. S-ar realiza, astfel, o unificare a normelor conflictuale în materia regimului matrimonial destinate cetățenilor Uniunii Europene cu normele conflictuale destinate soților din state terțe. Numărul redus de norme conflictuale facilitează cunoașterea lor aprofundată și corecta lor aplicare. Totodată, așteptările soților cetățeni ai statelor participante la cooperarea extinsă în materia legii aplicabile relațiilor lor patrimoniale ar fi respectate!

Paradoxal, nevoia de simplitate și de predictibilitate pledează și în favoarea menținerii normelor conflictuale românești actuale în materia regimului matrimonial. Aceasta deoarece Regulamentul (UE) 2016/1103, deși îndelung chibzuit, propune soluții conflictuale mult mai complicate decât cele din Codul civil românesc în materiile condițiilor de formă și condițiilor de fond ale acordului de desemnare a legii aplicabile, a formei convenției matrimoniale și a legii aplicabile regimului matrimonial al soților în lipsa desemnării unei legi de către soți. De asemenea, pentru ignorarea normelor conflictuale uniforme propuse prin regulament pledează și lipsa reciprocității de tratament a soților români în statele participante la cooperarea extinsă în materia regimului matrimonial cât și neglijarea sensibilităților unor state membre prin condiționarea aplicării regulamentului în materia regimului matrimonial de aplicarea regulamentului în materia efectelor patrimoniale ale parteneriatelor civile. Astfel, soții cetățeni români vor fi supuși în materia regimului lor matrimonial, în statele participante la cooperarea consolidată, normelor conflictuale ordinare în materie și nu celor din regulament, deoarece România nu este parte la cooperarea consolidată. Este puțin probabil ca cercetările instanțelor din aceste state să fie atât de minuțioase încât să descopere eventuala adoptare unilaterală de către țara noastră a normelor conflictuale din regulament. Apoi, dacă Consiliul și Parlamentul Uniunii Europene ar fi dorit ca România (asemenea celorlalte opt state ce nu participă la cooperare) să aplice Regulamentul (UE)

2016/1103, ar fi separat reglementarea regimului matrimonial de reglementarea efectelor patrimoniale ale parteneriatelor civile, necondiționându-le. S-ar fi protejat, astfel, valorile juridice și religioase creștine și s-ar fi ocrotit particularitățile spirituale ale fiecărui popor.

Concluzii

Cântărind argumentele pro și contra (atât cele de mai sus cât și altele nementionate aici), legiuitorul român este singurul în măsură să decidă armonizarea normelor conflictuale cuprinse în articolele 2589-2595 C. civil cu cele din Regulamentul (UE) 2016/1103. Deocamdată, legiuitorul, asemeni lui Ulise, este unicul care are dreptul să asculte cântecul de sirenă al normelor conflictuale din Regulamentul (UE) 2016/1103.